

Lausuntopyyntö koskien hallituksen esitystä eduskunnalle julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamista

VN/20245/2021

Yleistä

Invalidiliitto kiittää Työ- ja elinkeinoministeriötä mahdollisuudesta lausua koskien hallituksen esitystä eduskunnalle julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamista.

Invalidiliitto on fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Invalidiliitossa on lähes 27 000 henkilöjäsentä ja 143 jäsenyhdistystä.

Keskeiset ehdotukset

Invalidiliitto kannattaa hankintalain 93§ 1 momentin sekä 106§ ja 122§ 1 momentin tarkentamista siten, että niissä korostettaisiin aiempaa enemmän laadun merkitystä. Näin myös pienet ja keskisuuret yritykset voivat paremmin osallistua kilpailutuksiin, kun kriteerinä hankinnoissa ei ole pelkkä hinta.

Invalidiliitto ehdottaakin, että esimerkiksi vammaisten kuljetuspalveluiden hankinnoissa priorisoitaisiin laatua hinnan sijaan. Vammaispalvelujen kuljetusten kilpailutuksissa laatua voisi mitata esimerkiksi kuljettajien koulutuksella. Invalidiliitto ehdottaa myös, että kuljetuspalveluiden hankinnoissa tulisi vaatia rikosrekisteriä palveluntuottajilta ja alihankkijoilta asiakasturvallisuuden takia sekä käyttää rikosrekisteriä poissulkuperusteena.

Esityksessä mainitaan julkisten hankintojen pilkkominen pienempiin osiin ja ehdotetaan, että julkisista hankinnoista tiedotettaisiin hyvissä ajoin etukäteen, jolloin myös pienillä ja keskisuurilla yrityksillä olisi paremmat mahdollisuudet päästä kilpailutuksiin mukaan. Invalidiliitto ehdottaa, että kaikissa hankinnoissa laadun lisäksi yhtenä vertailuperusteena voisi olla yrittäjän vammaisuus tai osatyökykyisyys, joka edistäisi ja toisi esille myös tämän ryhmän yrittäjyyttä ja lisäisi vammaisten mahdollisuuksia olla yhdenvertaisesti osallisia, aktiivisia toimijoita yhteiskunnassa.

Esteettömyys huomioitava julkisissa hankinnoissa

YK:n vammaisyleissopimus on ollut Suomen lainsäädännössä voimassa 10.6.2016 alkaen eli ratifioitu osaksi oikeusjärjestelmäämme. Lakiesityksessä ei kiinnitetä huomiota vammaisten

ihmisten asemaan, vaikka EU on ratifioinut YK:n vammaisyleissopimuksen ja hankintalaki perustuu EU-oikeudelliseen hankintadirektiiviin.

Lakiesityksen kohdassa 4.2 Pääasialliset vaikutukset (Muut yhteiskunnalliset vaikutukset) todetaan hyvin suppeasti, että ”laadun lisäämisellä hankinnoissa on positiivisia vaikutuksia loppukäyttäjiiin.”

Lakiesityksen 93 §:n (Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen valinta) yksityiskohtaisista perusteluista käy ilmi, että laatuvaatimuksia voidaan asettaa ns. vähimmäisehtona, jolloin kaikkien tarjousten olisi täytettävä nämä ehdot tai pisteytettävänä ehtoina. Invalidiliitto esittää, että esteettömyys tulee ottaa lakiesityksessä huomioon, kun julkisia hankintoja suunnitellaan ja toteutetaan hankintalain mukaisesti. Palveluiden, tavaroiden, joukkoliikenteen ja infrastruktuurin esteettömyys ja saavutettavuus ovat erityisesti vammaisille ihmisille tärkeitä seikkoja, joita ilman yhdenvertaisuus ei toteudu.

YK:n vammaiskomitean yleiskommentissa nro. 2 (CRPD/C/GC/2, 22.5.2014) art. 9 (Esteettömyys ja saavutettavuus) todetaan valtioille asetettavina velvoitteina kohdassa 32. ettei ole hyväksyttävää käyttää julkisia hankintoja luomalla tai jatkamalla syrjintää, joka johtuu esteellisistä palveluista ja toimintaympäristöstä. Komitean mukaan julkisia hankintoja on käytettävä YK:n vammaisyleissopimuksen artiklan 5 alakohdan 4 (Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus) mukaisesti siten, että esteettömyys merkitsee positiivista erityiskohtelua vammaisten ihmisten tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseksi.

Säännöskohtaiset perustelut

Sosiaaliset kriteerit erityisryhmien, kuten vammaisten henkilöiden työllistämiseksi ovat nousseet hankintalain toimeenpanossa aivan keskeiseen asemaan. Tämä näkyy lukuisten hankintaoppaiden työstämisessä, jossa sosiaalisia kriteereitä painotetaan uudella tavalla. Tämän painoarvon tulisi näkyä myös hankintalakiesityksessä aivan pykälätasolla lain tavoitteissa, mikä ohjaa lainsoveltajan työtä, mutta samalla edistää heikossa työmarkkina-asemassa olevien ihmisten mahdollisuutta työllistyä. Invalidiliitto esittää, että lakiesityksen 2 §:n lain tavoitteet muutetaan seuraavalla tavalla:

2 § Lain tavoitteet

Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden, innovatiivisten, kestävien, sosiaalisia kriteereitä sisältävien ja ympäristöystävällisten hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuoliset mahdollisuudet tarjota tavaroita, palveluja ja rakennusurakoita julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa.

Invalidiliitto katsoo, että sosiaaliset kriteerit julkisissa hankinnoissa vammaisten ihmisten työllistämiseksi merkitsevät positiivista erityiskohtelua. Perustuslain 6 §:n 2 momentissa

säädettyyn yhdenvertaisuuslausekkeeseen vedoten voidaan hyväksyttävän perusteen nojalla tehdä toimia, jotka vaikuttavat haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tosiasialliseen yhdenvertaisuuteen. Positiivinen erityiskohtelu on nimenomaisesti kirjoitettu yhdenvertaisuuslain 9 §:ään, jonka mukaan ”sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää.” Vammaiset ihmiset ovat tilastojen valossa muita ihmisiä useammin työmarkkinoiden ulkopuolella rakenteellisesta syrjinnästä johtuen.

INVALIDILIITTO RY

Helsingissä 29. huhtikuuta 2022

Janne Juvakka

toimitusjohtaja

Laura Andersson

yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja: Henrik Gustafsson, lakimies, henri.gustafsson@invalidiliitto.fi

Sinikka Winqvist, asiantuntija, työelämä ja yrittäjyys sinikka.winqvist@invalidiliitto.fi